

KIRKEHØJSKOLEN i MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019 - GAMBORG FORSAMLINGSHUS

Christian Hjortkær, Silkeborg Højskole: TRO OG SKAM

INTRO:

Fænomenet skam.

Kan nogen huske "skammekrogen"?

Man troede at skammen ville forsvinde ud af livet, når man afskaffede skammekrogen.

Men sådan er det ikke.

Skammen betyder meget i vores moderne liv.

Indledningsang: Benny Andersen: Jeg er træt af mig selv og mine plomber. (Svantes sorte vise, 1972)

Christian Hjortkær:

Sangen er valgt fordi den har at gøre med emnet på en humoristisk måde. Skal man tale om skam skal man kunne grine af det, fordi det er ubehageligt. Man vil gerne gemme sig lidt væk. Benny Andersen gør det på en god måde:

"Jeg fortryder min fortid og fødsel, som han ikke har haft glæde af."

JEG har ikke bestemt at jeg skulle fødes.

JEG har ikke magt over det første, der skete i mit liv.

Hvordan skal jeg stå i forhold til det.

Søren Kierkegaard (SK): Man skal vælge sig selv!

Man tænker måske: Hvis jeg ikke kan lide min fortid og fødsel kan jeg vælge en anden. Men sådan er det ikke. SK siger man skal vælge den fortid, man allerede har! Stå ved sig selv!

Hvad skal man stå ved? Det man ikke vil stå ved!

Det er ikke en rar selvrealiseringsproces.

Det er en eksistentiel proces, hvor man må stoppe op og tænke over det.

Svend Brinkmann (SB) siger at det ikke handler om "at finde sig selv" men om "at affinde sig med sig selv".

Det er opbyggeligt, når SK siger "Stå ved sig selv": Selvom det ikke er *min SKYLD*, så er det stadig *mit ANSVAR*.

Hvorfor skal jeg have ansvar for noget der ikke er min skyld?

SK siger det på *en opbyggelig måde*.

Det kan godt være det ikke er din skyld.

Men (hvis man kommer fra et hjem hvor alkohol var et problem, eller hvor man talte hårdt..osv.) men det er mit ansvar, hvordan jeg vil forvalte min fortid og min fødsel. Sådan er mit liv og mine vilkår.

Hvad er SKAM ?

Der er en del SKAM, der er lagt på hylden, da man afskaffede skammekrogen.

Men der er en anden skam, der er kommet frem: *den privatiserede skam*.

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019

Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

Hvordan er det at være ung i dag?

Jeg ser – i min dagligdag på højskolen - meget om, hvad det er at være ung i dag.

Dagens foredrag/PROJEKT er, at forsøge at give et vindue om hvad det er at være ung i dag.

Adam og Eva efter syndefaldet (Billede fra 1482 – af Adam & Eva/Syndefaldet - planche)

Hvad ser I?

SKAM – manden kigger ned, som en klassisk måde at vise skam.

Kvinden dækker sig til.

Ovenover er en figur med vinger ....det har at gøre med blikket.

Man skammer sig via den andens øjne.

Det er følelsen af at være blottet, at blive set på en anden måde end man selv gerne vil ses på.

Uddrivelsen af edens have: Det er et klassisk tema i kristendommen.

Er det nøgenheden?

Vigtigt at gøre op med det.

Man kan skamme sig over alt mulig.

Adam og Eva skammer sig over på en eller anden måde at have gjort noget forkert, at føle sig afsløret.

De fleste har drømt, at de står nøgne i svømmehallen uden badebukser.

Adam og Eva skammer sig på 2 forskellige måder:

Hvem skammer sig mest? Manden eller kvinden?

Manden er mere indesluttet – kvinden ser fortvivlet ud, og kigger op, men er måske psykisk ødelagt.

Manden lukker sig ind i sig selv.

"Vi ved hvad billedet viser og det påvirker vores forståelse. Vil ungdommen fortolke det på samme måde?"

Vi kan ikke se bort fra den historiske kontekst.

Vi kan på billedet se, at det er SKAM uden at kende forhistorien.

Har vi siddet i en forsamling i et middagsselskab, og der er en, der siger noget, man har det skidt med, så kan man se det på den person, det går ud over. Man kigger ned, slår blikket ned.

Det er en måde, hvor *skammen gør, at vi positivt beskytter os selv*. Det er en medfødt evne til at beskytte sig selv.

Og andre kigger væk.

Man kigger væk for at hjælpe den anden ud af skammen, ved at fjerne det dømmende blik, ved at afbryde blikket.

Det er ubehageligt at blive set på, når man skammer sig.

Er skammen tillært eller er det noget vi har med "fra aberne"?

Klassisk: Eva var den der skammede sig mest.

Eva gjorde det, der rationelt var bedst at gøre: at forsvare sig med sine hænder.

Adam skammer sig som et lille barn. Man kender det måske fra sig selv: Min lille datter holder hænderne for sine øjne..

Hvad vil det sige at se et andet menneske?

Når man ser et andet menneske ser man i øjnene.

Når man føler sig set, er det ikke når man har set en arm, men at man bliver set i øjnene.

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019
Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

SKAM er en relationel følelse: Man skammer sig altid overfor andre.

Jeg skammer mig over mig selv – overfor en anden. Overfor ”ingen bestemt anden”, GUD eller et andet menneske.

Det andet menneske er dette andet menneskes ansigt.

Der er en ukrænkelighed i den anden, det er i ansigtet.

FORSKELLIGE SIDER AF SKAMMENS ANSIGT

Fra skammens psykologi-> skammens sociologi-> skammens biologi-> den eksistentielle skam.

DARWIN skriver om skammen, da han undersøger de forskellige dyr. Han skriver et afsnit om at rødme. Der findes ikke andre dyr, der rødmer. Hvorfor gør vi det?

FLOVHEDEN og SKAM er den eneste følelse, der ikke kan udløses fysisk – kun psykisk. Det er en moralsk følelse. Man kan ikke kontrollere den. Hvis man rødmer, kan man ikke stoppe det igen.

Jeg kan heller ikke fremkalde den. Der kræves, at jeg føler en skam.

Der er noget grundlæggende, der er ukontrollabelt.

Hvis man skammer sig, er det fordi man har tabt kontrollen over situationen.

SKYLD handler om *hvad jeg gør*.

SKAM om *hvad jeg er*.

SKYLD: Handlinger, hænder. . .

SKAM: ikke mig, der gør noget forkert, men følelse af at jeg er forkert.

SLÅ EN PRUT: Hvis det er noget, der ikke skulle være sket, føler jeg skam. Hvis det er MED VILJE, så siger jeg undskyld.

Følelsen af at være forkert er grundlæggende hos de unge i dag, det er et forfærdeligt problem, der er vendt tilbage.

”Kender du følelsen af at være forkert, selv om du gør det rigtige?” Svaret er ”Ja” og et stigende antal.

Hvis man føler sig forkert, når man gør noget forkert – er anderledes.

De unge er velopdragne, og pligttopfyldende, opfyldt af at opfylde krav og forfølge idealer.

Forestillingen om, at de unge er egoistiske og kun gør, hvad de har lyst til, det er forkert. De unge i dag er langt mere etisk ansvarlige - end min egen generation var.

Laver de lektier, går de op i skolen?

Det er en anden alvor, der er kommet ind i de unge i dag, derfor er det mærkeligt, at de føler sig grundlæggende forkerte.

SKYLD er, at jeg gør noget forkert.

SKAM er, at jeg ikke er god nok.

IDEHISTORISK:

Eksempel: Min mormor er vokset op i forbuds- og lydighedskultur. Mange regler og forbud om hvad man ikke måtte.

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019
Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

En cirkel af regler: *det tilladtes territorium*.

Hvis hun trådte ud, fik hun et rap over nalderne, og følte skyld. Men det var tydeligt for hende, hvor hun måtte være: HERTIL OG IKKE LÆNGERE.

De unge vokser ikke op i en cirkel af regler og forbud

Mulighedernes kontinent: Et helt sæt af idealer som de forsøger at nå op til.

Idealer har en anden psykologisk virkning – fordi de afføder utilstrækkelighedsfølelse. *Jeg* forsøger hele tiden at nå op på niveau med idealerne. *Jeg* forsøger hele tiden af være en GOD NOK (som: ven, far, søn, kollega) – fordi det er idealer.

REGLER afføder skyld

IDEALER afføder skam og utilstrækkelighed

”Det utilstrækkelige selv” – er oprettet som et fag på HØJSKOLEN. Og der er mange der vælge det.

”Dine problemer er ikke problemer” – hvis man får det at vide, sker det det, at man pakker dem endnu mere ind.

Statistikkerne er pt. ret drastiske: Fra udskilningen af folkeskolen og i Gymnasiet: Angst, spiseforstyrrelser – det skyldes skam og utilstrækkelighedsfølelsen.

POINTEN er ikke at det er lettere eller svære, men det er *ANDERLEDES* svært.

Forældreholdning: ”I må gøre som I vil – nu har vi kæmpet for at I skal have det så godt.”

[Spørgsmål fra publikum skrives med fed og med ??]

??Giver regler tryghed??

Min mormor vidste hvor reglerne var. Og det kan være uhyggeligt. Når man overtræder dem, så får man det at vide.

Idealerne kommer man aldrig til at overtræde.

De kan ikke nås. De er ideelle, de er et forestillet billede, som vi stræber imod, og aldrig når i mål med.

Først når vi når i mål, er det godt nok.

Noget var lettere at kapere med regler – det var *ANDERLEDES* svært.

??Tilstrækkelig NOK??

Kristendommen har et vokabularium, der siger at man er god nok.

??I gamle dage (50'erne, efterkrigstiden) sagde vi som regel: Kampen for det daglige brød er det vigtige, og så finder vi ud af resten??

Efter 2. verdenskrig var der kampen for det daglige brød og resten var ”bonus” – i 50'eren lavede man en behovspyramide: Det var MASLOW: Først når man har fået mad kan man gå videre, og sidst har man selvrealiseringen. Det var i 50'erne et tilbud der lå ud over det daglige brød. De første lag er behov og de sidste er tilbud.

I dag er de sidste behov på pyramiden kommet med som basale behov. Hvis man spørger en gymnasieungdom. Det er vigtigt, at vi kan udtrykke, at vi er autentiske, unikke. Det er en kultur. Vi har ansvar

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019

Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

for. Selvrealisering er blevet et minimumskrav. Det er ikke de unge, der har valgt det. Men de unge skal bære konsekvenserne af, at vi har båret et samfund frem, hvor det er et massivt krav.

Især fra politisk hold kan man mærke det.

I Jobannoncer ses det: Skal man være et fagligt kompetent menneske? – Nej man skal realisere sig gennem sit arbejde, og udvikle sine potentialer. Man kan ikke bare vælge et 8-16 job længere. OG at det forholder sig sådan, DET HAR DE UNGE IKKE VALGT!

Analysen skal ligge på: Hvad har de valgt og hvad har de ikke valgt?

SKIFT: Fra forbudskultur til PÅBUDS-KULTUR.

Der er rigtig mange påbud: Noget man skal: Du skal have uddannelse, den skal være lang og den skal være rigtig.

Som studievejleder møder man spørgsmål som: Kan du hjælpe mig med ansøgning. Jeg tror jeg skal vælge, kan du fortælle, kan du mærke efter, jeg ved ikke om det er det rigtige? Hvorfor er det så vigtigt for den unge? Fordi mulighederne bliver færre: Uddannelsesloft. Muligheder indsnævret. Splittelse mellem at vælge selv, og have ansvaret alene.

Hvad synes du jeg skal vælge, Far?

Hvad vil du (du skal mærke efter, min søn)

= Alt er muligt!

Kan man finde et sted midt mellem, hvor det er muligt som voksen at komme med gode råd: Jeg mener, at det her er bedre end det andet – det bliver pejlemærker...

Der var en ungs studerende, der gjorde opmærksom på en indsigt: "VI ER EN GENERATION UDEN UNDSKYLDNINGER". De har ingen undskyldninger, OG de har kun sig selv at takke for det.

Man kunne i 90'erne synge med på TV2: "Det er samfundets skyld"

I dag er det anderledes: "Det er min egen skyld" – det er en SKAMFØLELSE, ikke en SKYLD-følelse.

??Er det ikke fordi der er for mange der går i gymnasiet, i stedet for at være håndværkere??

Er det de unges skyld? Hvem presser dem i retning af gymnasiet.

Eksempler på PÅBUD: Hvor kommer de fra?

Regler kom fra de tre store: STAT, KIRKE; SKOLE.

I dag er det mere diffust, hvem der kommer med reglerne.

Hvis man ser på reklamer er der mange påbud:

METRO: STÅ FREM

SKABSLÅGE: Just be happy "Nu skal jeg være det"

TIGER BUTIKKEN: Tag det roligt og skin (SHINE) Shine on your crazy diamond

TANKSTATION: Keep Calm.

TELEFON: Få mest muligt ud af hver dag? Hvorfor fortæller GOOGLE mig det? Hvad gør det ved én, at der er en lille bitte stemme der hvisker: Få mest mulig ud af hver dag.

⇒ Man skal ud at realisere sig selv, ikke være sammen med børnebørnene, men nu skal det være. Ikke noget med at stå stille

MESSENGER: Tilføj noget til din dag. Kan jeg ikke få lov til bare at sove

ÅRHUS BANEGÅRD:

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019

Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

Hvor meget skal man motionere? Hvor meget må man spise hver dag? Hvor mange skridt skal man gå hver dag? Også de unge går med en skridttæller – kan ikke gå i seng, før der er gået 200 skridt mere..

Vi har været gode til at gøre op med forbud og autoriteter.

Vi er ikke trænet i at spotte påbuddene – og tænke, at det er moral ligesom forbuddene.

PÅBUDDENE VIRKER, DE ER MEGET EFFEKTIVE.

På Højskolen opsætter eleverne små sedler med hvad man skal gøre (Nudge) og Christian fortæller, at så piller han dem ned igen---:

SLUK LUSET MIN VEN. Når der står ”min ven” er det sværere at gøre op med.

At slukke lyset er godt.

Men det virker: MORAL er et effektivt styringsredskab. Det er effektivt, når det er forbud men også når det er påbud.

OVERGANG FRA forbudssamfund til Påbudssamfund.

Hvornår er det NOK!

Det er det afgørende ord. Kan jeg? Har jeg gjort nok? Det er nøgleordet og det er det ord, der afføder psykisk ubehag nu.

??Hvorfor piller du skiltene ned??

De unge ved ikke, hvordan de skal gøre oprør. Det vidste vi i gamle dage.

Hvordan gør man oprør i dag? Jeg prøver at vise dem, at man godt kan gøre oprør. Hvis der er påbud i dag, kan man godt gøre oprør imod dem. Det de skal lære, er at lade være med at putte mere og mere i kalenderen. Hvis de vil lave et oprør, hvordan skal de så gøre det? Dette er blot et eksempel..

VIDEOKLIP FRA UngdomsTV-serien: SKAM

I Norge bruger man stadig ordet SKAM. Jf. Finn Skårderuds (psykiater) arbejde med spiseforstyrrelser. I Danmark ville man tale om følelsen af akavet...o.l.

Filmene i Ungdomsserien behandler DEN EKSISTENTIELLE SKAM.

Muslim: Æresskam: Manden havde æren og skulle forsvare kvindens SKAM.

Tidl. var SKAM religiøst, nu er det privatiseret

MIKROSOCIOLOGI (spøgelsesociologi) man undersøger hvad der foregår mellem os to.(bøger af Thomas Sheffe). Eksempler på hvor man kan ske skammen hverdagsligt.

Eksempel:

Vi to sidder og taler sammen. Pludselig kigger jeg på min tlf. Og da jeg igen ser på dig er det anderledes. Hvordan skal du reagere på at jeg kigger på min tlf. Skal du 1) kigge væk, kigge ned, tænke at jeg ikke er opmærksomheden værd, eller skal du tænke 2) det er irriterende – blive vred.

Thomas Sheffe siger: Disse mikrotransaktioner kan udspille sig henover sekunder – eller de kan vare dage uger, eller sætte sig *som en livstid af bittert had.*

Hvorfor er du så vred?

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019

Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

Der er mange børn der er vrede.

Og der er mange der kommer i kontakt med skolepsykologen.

Det kunne være, at det havde med SKAM at gøre, at det var små skam-sekvenser. *Og hvis man ikke får løst op for det, sætter det sig som en LIVSTID AF BITTERT HAD.*

Få talt om tingene.

Væk fra skærmene. Tiden med skærmene GÅR FRA TIDEN MED HINANDEN.

Lige inden et møde på arbejdet sidder alle med deres telefoner og først ved mødets begyndelse lægger de dem væk. I gamle dage sad man lige og talte sammen. Og opbygger derigennem tillid til hinanden. De ting forsvinder.

Tiden går fra noget andet som er vigtigt, så man ikke får behandlet de små skam-sekvenser.

- ⇒ Videosekvens (jf. ovenfor fra den norske serie: SKAM): Nora prøver at blive kæreste med en fyr, som skriver til hende på tlf. Prøv at tænke på, hvordan de to der kommer ind til Nora prøver at hjælpe. Og hvornår hjælper man og hvornår hjælper man ikke?
- ⇒ En pige der fordømmer sig selv, det kan ses i blikket, et selvhad og selvbebrejdende blik.
- ⇒ Hun lukker sig inde i sig selv. Skammens væsen er at skjule sig. Lægge sig under dynen. Det er sådan skammen er. Det kommer over os. Det er ikke noget vi vælger.
- ⇒ Hun undviger Williams beskeder. Fordi hun skammer sig. Skammen kan man ikke diskutere. Det kan man med skylden.
- ⇒ ESBEN (i sekvensen) forsøger at se Nora..Han spørger: Trænger du til noget... (hun ved hvad hun trænger til, hun trænger andre mennesker). Og hun siger: Jeg er syg. Har influenza, feber - Skammen er så vanvittig stærk på os, at den føles som en sygdom.
- ⇒ Pigen i sekvensen: Hun vil gerne hjælpe, men hvis hun bliver afvist, så trækker hun sig. Så går hun igen. Det kender vi også fra os selv.
- ⇒ ESBEN har ikke den samme skamfølelse, og tænker ikke på om han går over Noras enemærker, og insisterer, han overholder ikke de sociale koder, men bevæger sig ind i hendes privatsfære. Han har modet til træde ind i et rum, der er meget sårbart. Han risikerer meget ved at træde derind. Han udgør både *en hjælp* og *en trussel*.
- ⇒ **??Ved de unge mennesker at Nora skammer sig??** Esben har en empati for at der er noget galt. Han har modet til at træde ind.
- ⇒ Det er såre menneskeligt at man viger udenom som Nora. Skammens væsen er at skjule sig. SKAMMENS STEMME ER TAVSHED (Skårderud). "Man vil ikke ud med sproget" siger SK.
- ⇒ HVORFOR GØR VI DET HER? Både William og Esben kommer med kærlige blikke, hvorfor vender vi så ansigtet bort? Måske fordi man ikke føler sig værdig til at modtage kærligheden. Det

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019

Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

er *den eksistentielle skam*, den er uafhængig af sociologi, psykologi, kultur – det er den skam vi mærker på tværs af opdragelse, kultur: Følelsen af at man ikke er kærligheden værdig: SKAM-ANGST. Angsten for at det bliver afsløret, at man ikke er kærligheden værdig. Elskværdig. Udgør en hjælp og en trussel, når man vil hjælpe et menneske i sorg.

Her har vi brug for et religiøst sprog, som kan gøre rede for *det gådefulde ved os mennesker, at vi ikke kan bortrationalisere dette her*. Ved skyld er det anderledes: Man kan spørge: Var det dig, var det mig – overfor det er skammen uendelig.

Hvis jeg ligger dér, som Nora, har jeg brug for et andet menneske der kommer og banker på døren – og det er det, der for mig er håbet.

Vi kan på Højskolen se, at de unge er gode til at komme til hinanden. De vil hinanden meget mere end man ville i min ungdom. Måske fordi Gud ikke er tilstede, og forældrene. Det er min håbefulde indstilling.

Når der er en der falder – kommer de andre og løfter op. At komme ud af skammen er ikke et selvrealiseringsprojekt. Det kan man ikke.

Hvis man ikke har et religiøst selvforhold – kan man ikke komme ud af det uden andres hjælp.

- ⇒ **??Ligger det i generne, at man skammer sig??** Er det medfødt eller tillært. Lars Sørensen har skrevet en bog om dette emne: Skam: Medfødt eller tillært? –
- ⇒ Vi har brug for skam til at beskytte os selv...

SKAMLØSHED - SKAM – SKAMFULDHED

For mange unge ligger i skamfuldhed.

?? TILTRO til en forløber for HÅB - Har du haft så meget godt i dit liv at du tør vise tiltro, kan man bygge et håb op??

Psykologien viser betydningen af at man har "en sikker base" med fra den tidligste udvikling i spædbarnsalderen.

Men psykologien mangler et sprog for skam. Det blev smidt ud i 50'erne-60'eren.

?? Kan Nora sætte ord på, hvad hun føler??

Det skal man nærmeste sokratiske få hende hjulpet til. Man vil sjældent spørge klienten om man skammer sig. Der vil man bruge andre emner.

Vejen ud af SKAMMEN er relationel, at sætte ord på – og det mener jeg at de unge er bedre til. Også som bedsteforældre.

Og opskriften er ikke at tage deres telefoner fra dem, eller deres skærm. Der er moralsk kodeks for de unge for at svare tilbage på sms, telefonbesked osv. Hvis man tager dem fra de unge, får de høvl.

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019

Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

?? Salme: Aleenste Gud i Himmerig: Du tog vor skyld og bar vor skam. Sjælesørgerisk tænker jeg, at der er sammenhæng mellem skam og skyld??. Skam kan være sammenhængende med skyld.

- ⇒ De er begge moralske. Min mormor kunne sige undskyld, men man kan ikke sig UND-SKAM. Vores sprog er sådan, at man kan ikke und-skamme folk. *Det ville betyde, at jeg skal lave om på hvem jeg er, ikke kun på hvad jeg gør.*
- ⇒ Hvad er tilstrækkelighed? Hvad er det modsatte af skam: Det modsatte findes i kristendommen: Det er NÅDEN. Altid allerede elsket (jf. titlen på Peter Bastians sidste bog).
- ⇒ Man kan ikke fjerne skammen, men hjælpe – kunne bære, sammen med Gud

Hvis man siger at Gud er der. Det virker uanset om man tror eller ej.

SB- siger: at tilgive er en relationel ting. Der er noget kontraintuitivt at sige at man kan tilgive sig selv: Det virker ikke med "PYT-knappen".

??NÅDE ER ER EN ERFARING! Måske er det noget man skal åbne sig for, gøre sig modtagelig for?? Ikke en aktiv eller passiv handling, men en medium – gør sig modtagelig. Troen er ikke noget jeg kan vælge, men noget jeg kan gøre mig modtagelig for.

Tilknytningsteori om barnets tidligste udvikling: 3 scenarier: gode situation, den dårlige og den grimme.

Den gode: Forældrene rummer konflikten og sender den tilbage

Den dårlige: jeg bliver vred og skælder ud, men vender tilbage og

Den grimme: jeg kommer til ikke at rumme hende, og efterlader hende.

De første to situationer er de vigtigste. Vi skal undgå den grimme.

Vi vil også undgå både den dårlige og den grimme. Vi giver en skærm.

Vi skal ikke være bange for at komme tilbage til en konflikt. Børnene lærer ikke at man kan være uvenner – og alligevel elske hinanden.

??Skyld går på det man gør – forskel på selvtillid og selv-værd: Selvtillid er det man kan??

??Er der resonans til det jeg oplever, kan man overleve. Har man etableret en tro på sin mor??

??Værdighed kan man kun få tilbage gennem andre?? Hvis jeg har mistet min værdighed, kan jeg så bare gå ind i et rum? Nej, der er noget mellem os, der skal gøres.

?? Nåde og tro – jeg vil være ked af, hvis det skal være en præstation. Kan man ikke bruge nadsituationen i undervisningen, i det fantastiske tilsagn, der ligger i ritualen. Ikke fordi du har gjort dig modtagelig, men fordi ordene rammer dig??

Christian: Det kan jeg ikke bringe ind. Vi tager hele flokken ind. Jeg kan tale eksistentielt, men ikke missionerende, men pege på kirken. Hvor meget er aktivitet og hvor meget er passivitet og hvad er modtagelighed?

KIRKEHØJSKOLEN I MIDDELFART PROVSTI

Lørdag d. 19 januar 2019
Christian Hjortkær: TRO OG SKAM

?? I kristendommen siger man "DU skal elske din næste som dig selv" – men så må man først elske sig selv. Det at elske sig selv, har nogen misforstået."

Det er også et påbud. Der findes PÅBUD, som udmatter og PÅBUD der opbygger. ER der påbud der gør at jeg føler mig utilstrækkelig, og er der PÅBUD der opbygger. SK drejer den: "Du skal elske næsten som dig selv, når du elsker dig selv!" – Man skal forstå hvor svær den del er. Du skal ikke bare elske næsten, men *som du elsker dig selv!*

Jeg spurgte de unge: Hvornår fæller du dig mere som dig selv?? "Når jeg er noget for andre" var der en ung der sagde. Et hårdt empirisk bevis.

??Bekymring over verdens udvikling. Unge der ikke ser verden som et godt sted at være. Går verden under. Store eksistentielle spørgsmål. Nudging (det med sedler, påbud) er måske et spørgsmål om, at man kan gøre bare lidt.... Hvad kunne man gøre i stedet? Ja –

- ⇒ Kan vi tale bæredygtighed på skolen, og rejse til Japan? Det er et kæmpedilemma. Jo mere man forsøger at leve op til kravene om BÆREDYGTIGHED desto dårligere får man det, fordi man ender i det med idealerne. Send penge til de syriske flygtninge....(og få det godt!)... jeg fik det dårligere og dårligere. For 100 kroner betyder så lidt. Det kloge (kyniske) ville være ikke at gøre noget. – Derfor er det en anden vej vi skal gå end de små skridts vej. Den anden vej er HÅBETS VEJ. I dag siger vi: Det var for sent i fredags. – Og bliver vi ved med det er der kun DYSTOPIEN TILBAGE. Kristian Leths bog. Der hvor folk har mistet håbet er alt gået i stå.
- ⇒ Hvis vi ikke formår at give håbet til den unge generation, og tænke det kan godt lade sig gøre.

Hvis vi ikke giver håbet videre går det helt galt!

S L U T for i dag